

Sociologie

Jakub Rádl

14. května 2019

Obsah

1	Sociologie jako věda	2
1.1	Historie a předmět sociologie	2
1.2	Metody sociologického výzkumu	2
1.3	Kvantitativní dotazníček: <i>Jak jsi spokojený s Jaroškou?</i>	3
2	Kultura jako způsob života	3
3	Komunikace	3
4	Socializace	4
5	Sociální vztahy a sociální struktura	5
5.1	Sociální stratifikace	5
5.2	Sociální útvary	5
5.3	Subkultury	6
6	Náboženství	7
6.1	Judaismus	7
6.2	Islám	8
6.3	Křesťanství	8
6.4	Budhismus	8
6.5	Čínská lidová náboženství	8
6.6	Řecká a římská mytologie	9
6.7	Hinduismus	9
7	Stát	10
7.1	Teorie vzniku státu	10
7.2	Definice státu	10
7.3	Formy státu	11

1 Sociologie jako věda

Sociologie se snaží podat celkový obraz společnosti, její struktury, jejích zákonitostí. Předmětem zkoumání sociologie je společnost a její struktura.

- *societas* – společnost
- *logis* – věda
- zakladatel sociologie: **Auguste Comte** (1798–1857) (1. pol. 19. stol.)

Sociologii **nelze brát jako exaktní vědu**. Její výzkumy omezenou platnost, jelikož se po celém světě liší podmínky. Povaha poznatků a zjištění je tedy pouze **pravděpodobnostní**.

- **sociologická imaginace** – snaha o zobecnění výzkumu

Sociologie úzce souvisí s jinými disciplínami (psychologie, historie, ekologie, politologie, ...).

1.1 Historie a předmět sociologie

Emile Durkheim

- sociologie je věda o **sociologických faktech**
- sociální fakta jsou vnější, nezávislé na psychice a působí na člověka nátlakem (*móda, jazyk*)
- zastává kvantitativní
- **sociální realismus**

Max Weber

- sociologie je věda o **sociálním jednání** (oblékání, česání, mluvení)
- zastává kvalitativní výzkum
- **sociální nominalismus**

Karl Marx, Friedrich Engelsem

- kapitalismus je problémem
- společnost nemůže fungovat jako velký celek, ale spíše jako více celků s vlastními zájmy

Sociální vs. sociologický problém

- **sociální problém** – problém, který společnost považuje za problém (určitá věc)
- **sociologický problém** – týká se sociologie jako vědy, ptá se proč něco funguje určitým způsobem (obecná věc)

1.2 Metody sociologického výzkumu

Kvantitativní

- mnoho informací a málo jedinců

Kvalitativní

- málo informací, mnoho jedinců

1.3 Kvantitativní dotazník: *Jak jsi spokojený s Jaroškou?*

Ohodnoť 1–10, 1 je nejhorší, 10 je nejlepší

1. Jak rád chodíš na Jarošku?
2. Jak jsi spokojený se svým rozvrhem?
3. Jak jsi spokojený s tím, kolik se toho naučíš?
4. Jak jsi spokojený se svými vyučujícími?
5. Jak jsi spokojený s metodami výuky na Jarošce?
6. Jak jsi spokojený s možností výběru předmětů?
7. Jak jsi spokojený s výukou matematiky?
8. Jak moc jsi někdy uvažoval o změně školy?
9. Jak ti chutnají školní obědy?
10. Jak rád chodíš na Jarošku?

2 Kultura jako způsob života

Kulturou rozumíme zakotvené **sociální vzorce vnímání a jednání**, které si lidé osvojili a které jsou pozorovatelné v jejich jednání. Podstata veškerého lidského jednání je kulturně podmíněna.

- člověk – tvůrce i produkt kultury
- příroda – opak kultury

Prvky kultury

- **vědění a znalosti** – každodenně potřebné vědomosti, poznávací stránka kultury
- **normy a hodnoty** – shoduje se na nich většina společnosti
- **materiální statky** – fyzické předměty (artefakty) specifické pro určitou kulturu
- **jazyk** – symbolická komunikace v kultuře

Kulturní difuze

- promíchání kultur
- časem se mění lidské vědomosti, normy, hodnota a tím celá kultura společnosti

Useless pojmy

- **instituce** – typy, vzorce jednání vymezené společností, vzorové chování
- **sociální organizace** – způsob provázání lidí, kteří jednají určitým způsobem (škola, vězení, rodina)

3 Komunikace

Přenos významu prostřednictvím symbolů, získávání informací od ostatních lidí.

- **sociální komunikace** – veškeré mezilidské předávání

Dělení

- verbální – slovní
- neverbální – pomocí symbolů

Formy komunikace

- primitivní – tváří v tvář
- tradiční – psané texty
- moderní – sdělovací prostředky, masová komunikace

Masová komunikace

- informační, orientační, socializační, interpretační, veřejně kontrolní, zábavná funkce
- umožňuje rychlé šíření informací
 - dobře i špatně – informace × manipulace
- anonymní příjemci
- jednosměrná – neočekává zpětnou vazbu
- noviny, televize, rádio, sociální sítě

Another useless pojmy

- **investigativní žurnalistika** –
- **veřejnoprávní média** – financována koncesionářskými poplatky

4 Socializace

Proces poznávání a **osvojování si kulturních norem**.

- **resocializace** – přizpůsobení se nové společnosti
- **výchova** – cílená socializace
- nejdůležitější úlohu hrají nejbližší příbuzní > vrstevníci > škola

Rodina

- základní sociální a ekonomická jednotka
- povinnost výchovy dětí
- **neúplná** × **úplná**
- **nukleární** × **široká**
- **orientační** – původní rodina, ze které člověk pochází
- **prokreační** – založená rodina
-
- **monogamie**(1), **bigamie**(2), **polygamie**(3+)
 - **polygynie** – muž má více žen
 - **polyandrie** – žena má více mužů
- rozvodovost v Česku – 66%

Sociální deviace

- odchylování chování od společenských norem
- **sociální patologie** – zaměřuje se na příčiny deviantního chování

5 Sociální vztahy a sociální struktura

- **sociální struktura** – síť vztahů, jedinců, pozic a rolí
- **sociální pozice** (status) – hodnota postavení ve, které člověk zaujímá
- **sociální role** – soubor očekávaného chování člověka
- sociální kontrola
 - **svědomí** – vnitřní kontrola společnosti
 - **sankce** – vnější kontrola sociálního pořádku (pozitivní či negativní)

Typy společností

- **archaická** – pravěk
- **tradiční** – sociální diferenciaci, religionizace, agrární společnost
- **moderní** – industrializace, urbanizace, sekularizace
- **postmoderní** – služby, globalizace

5.1 Sociální stratifikace

- rozvrstvení
- rozdělení podle nerovností (pohlaví, náboženství, ...)
- určena a určuje majetek, vzdělání a moc
- rozlišované vrstvy
 - a) vyšší vrstva – elita (bohatí lidé, aristokraté)
 - b) vyšší střední vrstva – odborníci
 - c) nižší střední – úředníci
 - d) vyšší dělnická – odborná manuální práce
 - e) nižší dělnická – neodborná manuální práce
 - f) deklasovaní lidé

Sociální mobilita

- horizontální – přesun v rámci jedné vrstvy
- vertikální – mezi vrstvami
- intergenerační – jedinec je jinde než jeho předci
- intragenerační – jedinec se přesouvá v rámci svého života

Typy stratifikačních systémů

- otrokářský – svobodní a nesvobodní
- kastovní – neprostupné (zakázané sňatky, ...)
- stavovský – stavy mají svá práva, řídí spol. život, prostupnější než kasty
- třídní systém – např. vrstvy zmíněné výše

5.2 Sociální útvary

- skupiny lidí, ve kterých lidé kolektivně organizují své činnosti
- formální × neformální vztahy
 - tykání × vykání
 - ...

Sociální skupiny

- **sociální skupina** – 3 a více lidí spojených vztahy
- formální skupiny: škola, úřad, politika, práce
- neformální skupiny: vztah, rodina, kamarádi
- **referenční skupina** – skupina do které se člověk chce zařadit
- **primární** skupiny – neformální, citové, rodina
- **sekundární** skupiny – formální, pracovní, politické
- **malé** skupiny
- **velké** skupiny

5.3 Subkultury

- **geek** – zapálený do informatiky, není módní
- **skate** – volné oblečení, drogy, pizza

6 Náboženství

- označuje projevy lidského vztahu k vyšší nadlidské moci
- provází civilizaci od jejího počátku
- všem náboženstvím jsou společné používání symbolů a kolektivní rituály
- **panteismus** – bůh sloučený s přírodou
- **polyteismus** × **monoteismus** (více, jeden bůh)
- **deismus** – Bůh stvořil svět a více se o něj nestaral
- **atheismus** – nevíra
- **teologie** – věda studující konkrétního náboženství
- **religionistika** – věda studující a porovnávající různá náboženství

Západní náboženství

- monoteistické
- judaismu, křesťanství, islám

Východní náboženství

- polyteistická, víra v životní cyklus
- buddhismus, hinduismus, konfucianismus, ...

6.1 Judaismus

- **židovská diaspora** rozšíření židů okolo středomořského moře
- **Tóra** – svatá kniha
- 2 důležité proroci, kdo dal židovskému lidu desatero? Mojžíš, Abrahám
- **Izrael** – z hebrejštiny „zápasí bůh“
- **šabat** – den odpočinku (od pátečního západu slunce do sobotního večera)
- **pesach** – jarní svátek, oslava vysvobození židů z Egypta
- **košér jídlo** – přezývají sudokopytníci, šupinaté ryby
- **synagoga** – židovský kostel
- **šalom** – mír, pokoj v duši
- základní židovské symboly: hvězda, menorah (sedmiramenný svícen)
- kdy a kde vznikl židovský stát
- židovské rituály: nejméně 3 motlitby, skupinové, obřezka, škola judaismu, 18 věk na svatbu, zpěv na pohřeb, bez rakve

6.2 Islám

- **islám** = oddanost
- **burka** – svrchní vrstva ženského oděvu
- **mešita** – muslimský kostel
- **minaret** – věž u mešity – svolávání na modlitby
- **muezín** – svolává na modlitby
- **Korán** – posvátná kniha
- zákaz pití vína, jezení vepřového masa a masa ze zdechlin
- 622 – Mohamed vyhnán do Mediny → počátek muslimského kalendáře
- povinnosti: 1 za život podniknout pouť do Mekky, 5x denně modlení k Mekce, nepít alkohol

6.3 Křesťanství

- **Bible**
 - pentateuch, evangelium
 - starý zákon hebrejsky, nový zákon řecky
- **založeno na judaismu**
- Konstantin 313 – edikt milánský – povoleno křesťanství
- spojeno s osobou **Ježíše Krista** – spasitel
- trojjedinnost Boha – otec, syn i duch svatý
- ekumenický pohled na církve – spojení všech větví

6.4 Budhismus

- jádro pudla
- vznik z hinduismu, v 6. stol. př. n. l. v Indii
- jóga, meditace, nirvana, reinkarnace, ...
- rozdělení světa na čtyři říše
- čtyři vznešené pravdy (o utrpení, vznikání utrpení, zaniknutí utrpení, stezce vedoucí k zaniknutí)
- patero etických rozhodnutí – nekrást, nezabíjet, necizoložit, nelhat, nepoužívat alkohol/drogy
- **sangha** – mniši, mnišky, **viháry** – kláštery
- **hinajána** – konzervativní, jen mnichové dosáhnou nirvany
- **mahajáva** – liberální, kdokoliv

6.5 Čínská lidová náboženství

- směs mahájánového buddhismu, lidového taoismu a konfucianismu i některých menších místních kultů
- **konfucianismus**
 - náboženství = způsob vzdělání
 - uctívání nebes, neexistuje struktura, důležité jsou morální hodnoty důraz na přesné vykonávání obřadů
 - vnější struktura, praktická stránka, tradice, mravy, patriarchát, konzervativní
- **taoismus**
 - splynutí člověka s přírodou pomocí meditací
 - nezasahovat do přirozeného chodu věcí
 - jin – tma, měkkost, ženskost, jang – světlo, tvrdost, mužskost
 - vnitřní struktura, duševní stránka, volnost, klid, příroda, liberální

6.6 Řecká a římská mytologie

- hodně bohů a incestu

6.7 Hinduismus

- Indie
- základní jazyk – **sanskrt**
- každodenní život propojený s náboženstvím
- bohové – brahma, višna, šivu, kalí
- **ganeša** – bůh v podobě slona
- **hanuman** – bůh v podobě opice
- **mahabhárata**, **rámájána** – eposy
- modlí se, aby měli dobrý příští život, nebo se osvobodili z koloběhu životů
- neměnný kastovní systém